

ВЕСЕЛКА

THE RAINBOW

ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ КОЖНОГО ВІКУ

Рік II

Листопад 1955

Ч. 11 (15)

Дзвін Димитрій у церкві св. Юрія у Львові перетривав віки...

Ілюстрація П. Андрусева до оповідання А. Лотоцького на сторінці 2-ій

КОЛИ ДМИТРІВ ДЗВІН УПЕРШЕ ДЗВОНІВ

— Негайно просіть ченців сюди! — дав гريدням наказ перемиський тисяцький Дмитро Детько, почувши про прибуття незвичайних посланців від отця Єфимія, ігумена монастиря святого Юрія у Львові.¹

Ченці низько вклонилися й передали воєводі² листа від свого ігумена.

Ігумен писав: „Великий воєводо й добродію наш ласкавий! Дзвін, що ти його зафундував, уже вилятий. І я і братія моя монастирська просимо тебе щиро та покірно прибути на посвячення дзвона. Я запросив немало визначних мужів на те посвячення, і ви всі при тій нагоді будете мати можливість порадитись над долею землі нашої. А треба вам конче порадитися, бо велике горе йде на землю нашу рідну, на землю Осьмомисла, на землю Романа й Данила від часу неповинної смерті князя Юрія Тройденовича”.

Далі ігумен повідомляв, що посвячення відбудеться в храмовий празник святого Юрія. Воєвода Дмитро радо згодився приїхати до Львова.

Другого дня ченці відїхали. Вирядивши дорогих гостей з багатими дарами, воєвода Дмитро Детько почав зараз же готуватися в дорогу. За тиждень вирушив він трьома возами. Довго тяглася подорож. Та ось нарешті замаячило в даліні місто Львів.

В монастирі святого Юрія вже чекали на воєводу. Детько передав ченцям дари на монастир, поговорив з ігуменом, а потім вирушив у місто.

Воротар, почувши, що йде перемиський воєвода, негайно відчинив ворота і впустив воза без усяких перешкод. Люди, що проходили біля воза, низько вклонялися Дмитрові, бо всі знали й цінили його за те, що добро рідної землі ставив на першому місці. Так само й замковий воротар не зупиняв Дмитра, коли його віз підїхав до брами.

— Тисяцький дома? — запитав Дмитро начальника гريدнів.³

— Дома, — відповів начальник. — Сидить із писарем.

Львівський тисяцький Борис Кракула, чоловік сухорлявий і малого росту, побачивши Детька, схопився з стільця і з усміхненим обличчям кинувся йому назустріч. Прибуття такого дорогого гостя принесло львівському тисяцькому багато радості.

Писар Яків Скоря загорнув грамоти в сукно і, вклонившись воєводам, вийшов.

Кракула розповів Детькові, що на запрошення ігумена до Львова вже приїхали деякі тисяцькі, і по посвяченні дзвона треба буде скористатися з нагоди й порадитися над важливими справами.

Вернувшись до монастиря, Дмитро застав уже белзького воєводу Михайла Єлизаровича, галиць-

кого — Юрія Лисого й луцького — Хведора Отка. Слідом за Дмитром прибув ще холмський воєвода Олександр Молданович.

Воєводи привітались і вирушили до церкви. Монастирська церква була невелика, але мурована. Почалася Служба Божа. При тій нагоді ігумен виголосив гарну проповідь, в якій порадив назвати дзвона Димитрієм.

— Ми бо маємо двох Дмитрів, що можуть врятувати нашу землю з теперішнього лихоліття: один — фундатор дзвона і щедрий добродій нашого монастиря, а другий — зять останнього нашого князя, Дмитро Любарт, якого ми всі визнали своїм князем.

Думки ігумена підтримали всі воєводи, і новий дзвін назвали Димитрієм.

Зараз після посвячення всі стали оглядати дзвона. Дмитра Детька передусім цікавив напис на дзоні. Він почав читати півголосом: „Року 1341-го виляв цей дзвін святому Юрієві за князя Димитрія ігумена Євфимій”. Нижче був напис, що його Детько не міг спершу розібрати. Ігумен звернув йому увагу, що той напис треба читати навиворіт. Дмитро прочитав: „А писав Скоря Яків”. Написи були староукраїнською мовою.

— Чому писар підписався навиворіт? — звернувся тисяцький до ігумена.

— Він мені сказав: „Щоб люди не думали, що я підписався з жадоби до слави”, — відповів ігумен.

Отець ігумен запросив усіх на обід в монастирську трапезну.⁴ Тут ігумен виступив із словом до воєвод.

— Славні воєводи Галицького князівства! — сказав він. — Ви всі згодилися бути хресними батьками дзвона, що його придбав перемиський воєвода. Як би гарно й добре було, коли б ви так у всіх справах чинили згідно й однак! Знаєте, чого нам треба: одного голови над землею нашою. Ми, щоправда, визнали князем своїм Дмитра Любарта, але ж він тут не сидить. Тому треба нам його заступника. І моя рада така, щоб ви вибрали з-поміж себе одного правителя Галицької землі, що порядкував би нею, заступаючи князя Любарта. Чи ви згодні?

— Згодні, згодні! — залунали голоси.

Тоді підвівся белзький воєвода Михайло Єлизарович і сказав:

— Справді, в тому наше найбільше лихо, що ми й до цього часу не маємо одного правителя над собою. За князів наших з роду Ростислава, а потім з роду Романа процвітала наша рідна земля, розвивалися хліборобство, промисел, торгівля, письменство і мистецтво. А як тепер? Чужі купці бояться приїздити до нас, бо не певні, чи

їх не пограбують. Завелися по лісах розбишаки й нападають на купців та подорожніх. А все тільки тому, що в нас немає тепер одного голови, який би мав силу винищити розбишацтво та зробити всі шляхи безпечними. Тоді й вороги наші не так сміливо з огнем і мечем вступали б на нашу землю.

Воевода на хвилину зупинився, а потім заговорив жвавіше й палкіше:

— Браття і друзі! Я зголошую на нашого правителя перемиського воеводу. Він і заслугами перший між нами і посвоячений з Романовичами. Нехай він буде нам замість князя!

— Славно! Славно! — схопилася буря оплесків і захоплених голосів. — Нехай живе наш керівник, хай живе голова наш, Дмитро Детько!

На очах в ігумена заясніли сльози радості.

— Славні воеводи! — промовив він. — Я, старий, молодню, коли бачу таку згідливість, таку єдність думок у вас усіх. Бачу, що всім вам лежить на серці добро рідної землі, слава та сила держави нашої. Радію, бо знаю, що тепер знову настане добро в нашій батьківщині. Батьки землі галицької, у мене до вас одно прохання: складіть присягу на хрест святий, що завжди й усюди діятимете згідно та будете ставати на підмогу Дмитрові Детькові, будете слухати його наказів і щиро та точно будете їх виконувати!

Ігумен зняв з своїх грудей хреста і підняв його вгору. Тисяцькі підходили один за одним, складали присягу і цілували хреста.

— А тепер ти, Дмитре, склади на той самий хрест святий присягу, що всі сили тіла й духа свого віддаси на добро рідної землі! — звернувся старенький ігумен до Дмитра Детька.

Підступив Дмитро до хреста святого. В цю хвилину пролунав голос Дмитрового дзвона. Слухаючи гомону дзвона, новий правитель Галицького князівства присягав:

— На хрест цей святий, на рани й муки Спаси нашого, Ісуса Христа, що їх терпів Він на хресті за весь рід людський, присягаю тут перед вами, що не буде для мене нічого ціннішого, як слава й добро рідної землі. Цим я керуватимуся все життя і того вимагатиму від усіх мені підлеглих. Доки буде воля ваша, батьки землі Галицької, доти держатиму в руках владу, що її мали князі наші. Але, на доказ того, що я не князь і не посагаю по княжий вінець, приймаю тільки назву тимчасового правителя, намісника.

Дмитро Детько говорив ці слова, а його дзвін дзвонив і розливав із Святоюрської гори свій поважний мелодійний голос над Львовом та над його околицями. Той голос наче кликав на радощах: згода-єдність, згода-єдність, згода-єдність!

Дзвін Димитрій в церкві святого Юрія у Львові перетривав віки. Так само радісно й поважно вітав він Першого Листопада 1918 року постання Української Держави, спадкоємниці Галицького князівства. Дзвін Димитрій привітає відродження Української Соборної Незалежної Держави в день, коли Бог поблагословить її піднятися з руїн.

¹ Це діялося за княжих часів, коли по смерті останнього галицько-волинського князя Юрія Тройденовича в 1340 році самі воеводи управляли рідною землею.

² за княжої України тисяцьких називали також воеводами.

• рідні — це княжі вої.

• ідальня.

ОСІНЬ

Тихо й повільно
На землю промоклу
Падає мрійне
Листя пожовкле.

Сонця проміння
Поблідло неначе.
Вітер осінній
Жалібно плаче.

Радісні співи
Пташині замовкли...
Пада тремтливе
Листя пожовкле.

Діма

Микола Щербак

Диміла, наче ватра, осінь,
Земля рясніла, ніби сад...
Той стяг в серцях цвіте і досі
І з шумом віє Листопад.

рі, щоб ніхто не підслухав, і сказав півголосом:

— Земляки мої милі! Австрійська держава вже довго не постоїть. На її місці тут, у Галичині, де проживають українці, має постати наша вільна Українська Держава.

Ми дуже зраділи такою вісткою. Старшина сказав, що вояки-українці мусять бути напоготові. Як прийде наказ від Української Ради, вони роззброять австрійське військо і займуть у Львові урядові будинки. Голосно про те не можна говорити, щоб не дізналися чужинці. Але своїм „на вухо” треба шепнути...

— Ну, і що, дідусю? — аж загорівся від нетерплячки Горішок. — Що було далі?

— За день уже всі українці в касарні знали, що мають робити. Старшина ще раз мене покликав і поділився зо мною деякими таємницями.

Настала ніч під Перше Листопада. Цієї ночі не забуду до самої смерті. Старшина навмисне поставив мене на стійці коло головної брами касарні. Інші наші хлопці стерегли склад із зброєю. Місто спало, всюди панувала тиша... Тільки в парку на Високому Замку кричали сови, а за горою на Підзамчі посвистували паротяги.

По півночі на закруті вулиці замаєчили якісь тіні. До брами підійшов нечутно відділ вояків з міста.

— Хто йде? — запитав я.

— „Свобода!” — відповів стиха той, що був попереду. То була умовлена кличка. Я знав про це від нашого старшини. Я відчинив браму, і вояки вступили в касарню. До них зараз пристали вояки-українці. Розійшлися по залах і розбудили чехів та мадярів.

— Вставайте! Нема вже Австрії! Кінець війні! — сказав їм наш старшина. — Український нарід перебирає владу, а ви спокійно поїдете додому.

Вони теж зраділи і без спротиву віддали нам свою зброю. Кожний хотів чимскоріш їхати додому, за Австрією ніхто не плакав.

Дідусь Ярема знову всміхнувся і заплющив очі, ніби чогось шукав у своїй пам'яті.

— Вже все? — допитувався Горішок. — А ваша рана?..

— Будь терпеливий! — сказав дідусь. — Тієї самої ночі старшина вислав мене і ще двох вояків до Головної Команди, до сотника Дмитра Вітовського зі звітом. Ми пішли темними вулицями до міста. Під ногами шелестіло листя, відголос наших кроків відбивався від сонних кам'яниць. Ось ми вже в Народнім Домі. З усіх сторін приходять такі, як і ми, посланці і розповідають, що все гаразд: австрійське військо роззброєне, а касарні і все місто, весь Львів у руках українців. Ми скинули з вояцьких шапок австрійські відзнаки і почесили синьо-жовті стьожечки. Тепер ми вже були вояки рідної української армії!..

— А люди в місті нічого не знали? — допитувався Горішок.

— Не знали! Як уранці прокинулись, то на високій вежі міської ратуші вже маяв український, синьо-жовтий прапор. Це стрілець Паньківський про те постарався.

— Славно! Славно! — заплескав у долоні Горішок, схопився з крісла і почав танцювати перед дідусем якийсь чудернацький танок перемоги.

— Але... — хлопчина нараз посумнів, — але вас поранили.

— То було пізніше, коли розгорілася війна з поляками за Львів і Галичину.

— Ой, бідний дідусю! Дуже вам боліло?

— Ще й тепер часом болить, синочку. Але це — почесна рана. Я її одержав за мій — за наш Рідний Край! Це — моя медаль!

Михайло Маморський

НАШ ЛЬВІВ

Мені дідусь розповідає,
Що ген, за морем за безкраїм,
За гір підхмарними шпилями,
Між українськими полями,
Стоїть старинне місто Львів.

У Львові мій дідусь родився,
У Львові виріс і учився,
За Львів боровся з ворогами
І полюбив, мов серце мами,
Це рідне місто, княжий Львів.

А я, малий собі хлопчина,
З дідусем в Рідну Землю лину,
У мріях пташкою літаю
І, як дідусь, люблю й вітаю
Те наше місто, рідний Львів.

Роляник

МОЛИТВА ЗА МУДРІСТЬ

Ілюстрація П. Холодного

Боже Предвічний, з високого неба
Мудрість святу подаруй всім нам Ти,
Мудрости світлом наш ум просвіти,
Хай поведе вона нас, куди треба.

Хай нам покаже до правди дорогу,
Хай стереже від обмани і зла,
Щоб незаплямлена, чиста була
Наша душа, що посвячена Богу.

Через Ісусові муки і рани,
Через Пречистую Матір Христа
Наші Тебе ось благають уста:
Дай нам цей дар, наш Владико і Пане!

**

Митрополит Андрей Шептицький, заохочуючи українську молодь до науки, склав у 1939 році для неї молитву за мудрість. „Треба вам тієї Божої Мудрости, що вміє відрізнити щире золото від фальшивого і в множестві подаваних людьми відомостей вибрати ті, які чоловікові потрібні, а оминати ті, які йому наносять шкоду. Нехай же провідним світлом вашої праці в школах буде передовсім — випросити з неба той прецінний Божий дар, яким є Премудрість”, — писав Митрополит у своїм „Посланні”. Ми вмістили тут віршований переспів цієї молитви, яка є пересторогою проти різних шкідливих впливів, а передовсім проти безбожницької науки комунізму.

Пам'ять Митрополита Шептицького вшановуємо 1-го листопада. Він умер одинадцять років тому.

НЕМА СОНЕЧКА

Збудився вранці хлопчик,
Надвір мерщій іде:
„Горобчику, горобче,
А сонце — де?”

Прийшли холодні хмари
(Прислала їх Зима)
І сонечко забрали
І вже — нема...

Не стало квітів гожих,
Ні яблук, ні грушок —
Біжи мерщій, небоже,
По козушок”.

Р. Завадовиз

СТЕЖКА ДО ПОВСТАНЦІВ

Ілюстрації В. Стебельського

Оксана, Василькова мати, пішла в город, узяла в руки сапу і вдавала, що працює на грядках. Вона навмисне це робила. Город був на горбі, і звідтіля видно всеньке село.

— „Щастя ще, що цей городець не приписаний до колгоспу, — думала вона. — Пропало б тоді все”.

В цьому городі була стара криниця, ще з того часу, коли й дідусь Охрім і Оксанин чоловік, і їх

син Петрусь були вдома. Трохи далеко було взимі ходити по воду, тому на подвір'ї викопали нову криницю, а стара, хоч і з доброю водою, кропивою заросла.

Копала Оксана і сама собі скаржилася на більшовицькі порядки:

— „Заграбували всі людські-господарські землі, а люди гірше як наймити мусять ходити на важку роботу. І кров уже капає з рук від чорної праці, а їсти нема що, бо як прогочуєш родину тими кількома пригорщами зерна, що їх заробиш за рік?”

Мов осіннє павутиння, спліталися думки в Оксани, а одна журба була найбільша. Вони, чоловік і старший син, в голоді у лісі, на стійках... А червоні ввихаються від ранку до ночі по селі і людей турбують.

Василькова мати розглянулася довкола й пішла в той кут городу, де була стара криниця. Вона не зважала, що кропива кусала по руках. Підв'язала свою широку запаску долішніми рубцями за пояс, швиденько нагнулася поза камінний обмурівок і щосили почала тягнути білий мішок з криниці. Ще раз розглянулася, чи хто не підглядає, поклала мішок на землю, розв'язала чуба і почала обіруч набирати муку і зсипати в запаску. Мука була свіжа і пахла хлібом, хоч мішок з мукою стояв у воді ще з того часу, коли млин молов збіжжя для кожного господаря, а не тільки для колгоспу. Старі люди знали всякі способи переховувати збіжжя й муку, і ніхто не міг би додуматись, що мука в зав'язаному мішку може довгий час стояти у воді і не спліснити.

Оксана ще хвилину задержалася у городі, ще оглянулася на дорогу й хутко пішла до хати. Во-

на засунула замикачем двері, підклала дров у піч і пішла до комори місити тісто на хліб. Ще далеко було до вечора, а три круглі пахучі хліби вже лежали сховані в жолобі під соломою. Грудку сиру й горнятко масла переховувала дбайлива мати Оксана в кутку, в бочці.

— „Все гаразд, — думала вона, — але як їм хліб передати до лісу?”

Турботно бігали очі по хаті, і спокою не знаходила собі Оксана. Та вмить пригадала, що є ще Та, яка від віків ніколи не відмовляється допомогти, коли її просять. Стала мати на коліна, вийняла із скрині маленьку ікону Пречистої і почала молитися: — Рятуй нас, Діво Маріє! Гаряче прошу Тебе, Пренепорочна, дай раду й змилуйся над нами! Вони ж там, у лісі, в голоді!..

Перед хатою на дорозі голосно загегали гуси.

— Ой, а це що? — підбігла Оксана до вікна і побачила свого сінка Василя, що весело махав прутком, і Павла, який кульгав на ногу ще з того часу, як німці наступали на Україну й стріляли насліп управо і вліво. Павло пас тоді коні за селом, і куля пробила йому коліно. Його не займали солдати, які часто бешкетували в селі, тому, що він каліка.

— Мамо, ми вдвох навмисне всі гуси з колгоспу ганяли до ріки, — підбіг Василько до своєї мами, що вибігла з хати на обору, — ми хотіли знати, чи не сидить хто на заставі над рікою, чи можна б туди перекрастися до лісу. Павло хоче ввечері... — хлопчина не докінчив і непомітно показав рукою на чорний ліс.

— Я теж пішов би, — шепотом промовив Василько — наш Петро оповідав мені, що вони за яругою, в Орлиних Скелях своє гніздо мають. Ніхто не знає до них доступу. Павло, коли ще був здоровий, ходив там збирати горіхи, го він і мене проведе.

Сонце лягло за гору, ще десь у горішньому кінці села скрипів „журавель” біля криниці і собака гавкала, а потім затихло в селі. Від ріки повзла біла мряка, і холодом повіяло з гір.

Мати держала Василька за руки й мовила:

— Перекажи си-ну, щоб вони нічим

не журилися. Приходили вороги питатися, Перевернули все в хаті й на оборі догори ногами та й пішли. Батькові низько поклонися і брата Петру-

ся вітай від мене. Скажи, що ми обоє завжди душею з ними. А тепер іди вже, вважай, щоб де не було, щасливо вертайся. Осьде хліби і до хліба.

Мати перебрала синові верету поза плечі і ласково рукою погладила по лиці. Потім провела хлопця городом і поцілувала в чоло.

— Не барися!..

Хотіла ще щось сказати, але Павло теж уже з оберемком надійшов, і два посланці пішли під ніч із села в яруги.

— „Ми ще малі, — думав Василько, — але теж хочемо помагати боротися за рідну землю”.

Василькові пішло саме від Спаса на дев'ятий, а Павлові минуло взимі тринадцять. І вони вдвох бігли до річки. А за річкою вже було безпечно — ще крайчик сіножаті і проста стежка до повстанців.

ВОСЕНИ

Ти чого зажурена,
Яблунько, сьогодні?
„Бо земля нахмурена,
Бо вітри холодні...”

Сонце заховалося
За густою млою,
Вранці й не віталося
Зо мною малою...

А я ж хочу в піжмурки
З сонцем забавлятися,
Сяйвом його тішитися,
В золоті кунатися...”

Не журись ні стілечки,
Сонце ж на прощання
Вбрало твої гілочки
В золоте убрання.

Не журись: схились тільки
Над ставок, над воду,
Глянь на своє листячко,
Глянь на свою вроду:

Знай: хоч небо хмариться,
Вітер хоч і лютий, —
Бог нам не забариться
Знов весну вернути.

Будеш ти пишатися
Знов рожевим цвітом,
З сонечком вітатися
Радісним привітом.

Не журись ні крапельки,
Не впадай у скруту...
І озвалась яблунька:
„Ну, то я не буду!...”

О. Кобець

ІВАН ТА ВОЛЯ

П'єса-казка на 3 дії для лялькового театру

ДІЯ ДРУГА

КАРТИНА ЧЕТВЕРТА

(Дідова й бабина хата. Вулик у дворі, біля нього поряються Дід і Баба)

Дід. А що, бабо, ти й досі їсти хочеш?

Баба. Хочу.

Дід. А чого б ти хотіла?

Баба. А, байдуже...

Дід. А я б ковбаси з'їв, сальця... Борщу миску...

Баба. Вареників макітерку...

Дід. Із сметаною!..

Баба. Смачно, ах! Та й сусідів би почаствовали: „Їжте, люди добрі, призволяйтесь!”

Дід. Бабо, не дратуй, бо й так голод докучає.

Баба. А в нас ні крихти... Усе, що придбали, Чорнавіні посіпаки заграбували.

(Вийшов Іван, прислухається до розмови)

Дід. А Івана нема?

Баба. Нема...

Іван (пошепки). Ковбаси, вареники — нум, сопілочко! (Заграв — усе те перед Дідом і Бабою стало).

Дід. Бабо!

Баба. Діду!

Дід. Я не сплю?

Баба. А я?

Дід. Ковбаса!

Баба. Вареники!

Дід. Держи, бо втечуть! (Хапає ковбасу).

Баба. Ой, держу! (Хапає макітру з варениками).

Дід. До роботи! (Беруться до ковбаси).

Баба. Їжмо! (Беруться до вареників).

Дід (докінзив їсти, обтирається). Малувато, та нічого! Слава й за те Господеві!

Баба. Ой, хоч би ж це не вві сні!..

Дід. Давай, я тебе виципну, а ти мене... лусни! (Щипає бабу).

Баба. Ой, не сплю! Ану ж ти! (Макітрою луснула діда по голові — макітра на голову настромилася).

Дід. Не сплю!

Баба. Ой, лишенько, діду! Тобі ж у макітрі погано!

Дід. От тобі й на! Бачиш, що скоїла! (Силкується зняти макітру).

Баба. Що, діду, не скидається? Ану ж я люшнюю!... (Бере від воза люшню, замахнулася, аж Іван відступив).

Іван. Стривайте, мамо, я допоможу!

Баба. Іване!

Дід. Га-га, Іване, ми ковбасу й вареники їли!

Баба. Ой, лишенько, Іване! Пропав наш дід, а твій тато!..

Іван. Та заждіть! Макітру в черепки! (Заграв на сопілочку — макітра з голови зеренками спала). От, і край! (Баба аж сіла й рота розкрила).

Дід. Ну, й чудасія! (І сам сів).

Іван. Добридень, тату й мамо!

Дід і Баба. Здоров, сину!

Дід. А що це з нами діється?

Іван. А що ж? Були голодні, стали ситі.

Баба. І звідки воно взялося?

Іван. А це сопілочка моя чарівна...

Дід (пошепки). До зірок літав може?

Іван. Ні, полечу колись. А сопілочку мені дівчина подарувала.

Дід. Так і знав: тут не без жіноцького розуму!

Баба. Гарна? Чия ж вона?

Іван. Ох, гарна! Тільки я її ще не бачив...

Дід і Баба. Отакої!

Іван. А звуть її — ВОЛЯ.

Дід. Та її давно вже немає...

Іван. Ні, вона є!

Дід з Бабою (переглянулись, головами похитали).

Дід (зідхнув). І в кого ти, сину, вдався?

Іван. У батька з матір'ю!

Баба. Померла ж Воля, загинула...

Дід. Гарна була, весела...

І в а н. Ні, не загинула! Вона в лісі виростає вербою — заморожена. То ж Чорнава відьма наробила, Волю, дівчину молодую загубила. Та не довго їй під чарами стояти! Скоро, скоро спадуть чари люті...

Д і д. Коли правду кажеш, хай тобі Бог помагає, сину! Коли ж...

Б а б а. Правду, правду! Ходімо, сину, до хати, змию тобі голівоньку м'ятою, розчешу, відпочинеш... (Іде з Іваном до хати).

Д і д. Чудасія та й край!.. (Сідає замислений, хитаючи головою. Аж тут виткнулись Бурчак і Гірчак).

Б у р ч а к. Тут?

Г і р ч а к (потягнувши носом). Тут! Ну?

Б у р ч а к. Не первина!

(Поховались і раптом виринули біля Діда по обидва боки).

О б и д в а. Гей, діду!

Д і д (від несподіванки). Тьху! Нечиста сило!

Б у р ч а к. Де твій хліб?

Д і д. Хліб? Посіяв, зібрав, вимолотив — прийшли такі, як ви, під мітлу вичистили...

Б у р ч а к. Де твій мед?

Д і д. Був у мене й мед — Чорнавині слуги zostавили бочку порожню...

Б у р ч а к. Де твоє полотно?

Д і д. Іди, Чорнавиних посіпак спитайся! Вони ж такі, як і ти.

Б у р ч а к. А решта?

Д і д. Нічого вже не маю. Чого ж вам ще треба? Душі моєї?

Б у р ч а к. Не душі, а решти податі.

Г і р ч а к. Від податі, як від смерти, не сховаєшся. Плати!

Б у р ч а к. За щасливе життя, що вам дає Чорнава, мати наша рідна.

Д і д (ніби ненароком). Тьху! А в мене вже нема що дати...

Б у р ч а к. Як не даси, то підеш „фіть"... (Свиснув знагую, вимазнув у повітря пальцями).

Д і д (скрикнув). Іване!

(Вибігла з хати Баба, за нею Іван).

Б а б а. Ой, лишенько! Що скоїлося?

Д і д. Сину, давай подать, бо вмирати не хочеться.

І в а н. Яку подать?

Б у р ч а к. Хліб...

Г і р ч а к. Мед...

Б у р ч а к. Полотно...

Д і д. А ні — то „фіть"... Знаю! (Похилив голову).

Б а б а. Синочку, в тебе сопілка... Порятуй! В нас же крихти нема! Все забрали...

Д і д. І ще прийшли...

І в а н. Сопілка не на те, щоб Чорнаві подать збирати!

Б у р ч а к і Г і р ч а к (нишпорять усюди, заглядають в усі закапелки). Є! Є! (Заграбастили решту хліба, полотна, меду й подались).

Б а б а. Помсти на Чорнаву, помсти!

Д і д. Цить, бабо! Почують, біда буде.

І в а н. Не журіться! Помстимо, усе загарбане добро відберемо! Сопілка допоможе!

КАРТИНА П'ЯТА

(Чорнавині хороми відьомські. Сидить Чорнава, лютує, а біля неї Карнах, заморський птах з двома головами, горною й зервною).

Ч о р н а в а. Ти скажи мені, пташе Карнаше, від правої голови: хто на цьому світі наймудріший?

К а р н а х. Чорнава.

Ч о р н а в а. А скажи мені, пташе Карнаше, від лівої голови: хто на всім світі найдужчий? (Птах мовчить). Мовчиш, Карнаше препоганий? Хто, питаю, найдужчий?

К а р н а х. Не ти, Чорнаво.

Ч о р н а в а. Не я? Хто ж мій ворог заклятий?

К а р н а х. Іван.

Ч о р н а в а. Де він?

К а р н а х. У степовім козацькім краю на сопілці грає.

Ч о р н а в а. Брешеш, Карнаше! Нема від мене в світі нікого дужчого!

(Прибігли Бурчак з Гірчаком)

Г і р ч а к. Володарко всемогутня, уважай!

Бурчак. Володарко наша, бережись!
 Чорнава. А, мої вірні слуги! Чим наполо-
 хані? Подать справили?
 Слуги. Справили.
 Чорнава. Великий Луг скошений?
 Слуги. Скошений.
 Чорнава. Мечі, гармати й ланцюги?..
 Слуги. Готові.
 Чорнава. Чого ж репетуєте?
 Слуги. І-ва-ан!..
 Чорнава. Цитьте! Один хто говори!
 Гірчак. Іван...
 Чорнава. Де він об'явився?
 Гірчак. У степовім козацькім краю.
 Чорнава. Чим же він страшний?
 Гірчак. Сопілкою.
 Чорнава. Що ти верзеш, дурню?
 Гірчак. Кажуть люди та сопілка чарівна:
 все, що хоче, Іван має, тільки на ній заграє.
 Чорнава (*крізь зуби*). Чом же ви, псюги,
 сопілки не забрали? Чом Івана самого не заку-
 вали та до мого двору не приставили?
 Бурчак. Не гнівись, Чорнаво всемогутня,
 Іван дужчий за нас.
 Чорнава. Нема в світі від мене дужчого!
 Бурчак. Іван дужчий...
 Чорнава. Помовч!

Гірчак. Іван дужчий, з ним увесь народ:
 і косарі, і ковалі, і сопілка чарівна.

Чорнава (*з криком*). Я — володарка все-
 могутня! (*крізь зуби*). Я тую сопілку мушу в
 себе мати! Гей, пташе Карнаше! Буду сопілку
 мати?

Карнах. Може... Не знаю...

Чорнава. Дурний птах! Мені б тільки до
 рук її взяти! Тоді вже весь світ буде мій! Слу-
 хайте мене! Ідіть, шукайте Івана, відберіть со-
 пілку...

Слуги. Важко...

Чорнава. Боягузи! Я допоможу. Оберну
 вас псом і чортом, сама теж прикинусь — поба-
 чимо, хто дужчий. (*До Бурзак*). Будь ти песи-
 головцем! (*Простягла руки — Бурзак на собаку*
обернувся). Будь же ти чортом! (*Гірзак обернув-*
ся на горта). Стану сама я смертю! (*Обернулася*
на смерть). Вирушайте по сопілку, а без неї жи-
 вими не приходьте! Ідіть! (*Слуги побігли*). А
 скажи мені, пташе Карнаше, від правої голови:
 добре я придумала?

Карнах. Добре.

Чорнава. Поборемось, Іване! Ха-ха-ха!

Карнах (*і собі*). Ха-ха-ха!

(Кінець другої дії)

Т. Білецька

ПРИГОДИ ЯШКА - СТРАШКА

А Б О

ЯК СТРАХОПОЛОХ ЛЮДИНОЮ СТАВ

ІІІ

Навесні баба Варвара знов посіяла коноплі, ви-
 провадила страхополоха на город і каже: — По-
 стій же тут, то на полуденок борщу винесу.

Але де вже тепер страхополохові в коноплях
 стояти, горобців ганяти, коли він у новій сорочці!
 Баба з городу, а він стриб через пліт і в село. Йде
 вулицею, носа задер, хоче, щоб усім нову сорочку
 було видно. Побачив його Брисько, присів на зад-
 ніх, задер голову і як завів: — У-у-у!

Почув це Бурко, подав голос Сіркові, Сірко —
 Лискові, Лиско — Жучкові, Жучок — Міркові, і
 за хвилину вже всі собаки в селі вили: — У-у-у!..
 У-у-у!..

Страхополох аж присів від страху. Побачив на
 плоті сороку й питає:

— Ти, сороко білобока, всюди буваєш, де й що
 в селі діється, знаєш. Скажи мені, чого це так со-
 баки виють.

А сорока йому: — Заглянь у колодязь, то зна-
 тимеш сам.

Заглянув він у колодязь — не видно нічого.
 Нахилився нижче — є! Аж на самому дні. Опуда-

ло!.. Таке страшне, замурзане, розчухране, а про
 ніс аж говорити гидко.

— Хто ти? — гукнув страхополох.

А з колодязя знову: — ... Ти!

— Хто ти? — питає ще раз.

А з колодязя нову: — ... Ти!

— От ще й дражниться, поганець! — розсер-
 дився страхополох. Підняв грудку землі і вже на-
 мірився був жбурнути в колодязь, але надумався,
 нахилився нижче, приглянувся до опудала кра-
 ще й каже:

— Гм! Капелюх якби мій, і свитина моя, ще
 й сорочка нова... Невже то справді я?

А сорока тільки „ха-ха-ха!“ і полетіла.

Зрозумів страхополох, що в колодязі він бачить
 самого себе, та й засоромився. Побіг до потоку,
 в мивлицю, витер носа, причесав чубок і вернув-
 ся на город. Став у коноплях і чекає, поки баба
 Варвара до обіду поклече.

Вийшла баба Варвара на город, дивиться, а
 в коноплях хлопчик стоїть. Такий гарненький,
 чистенький... Личко кругленьке, носик як кар-

Ілюстрація М. Левицького

топелька, а очка як ті дві чорні цятки на бабиній хустині.

— Що ж ти, Яшку-Страшку, тут у моїх коноплях робиш? — питає баба. — Чому, як інші діти, в школі не сидиш?

А він: — То ви, бабо, не пізнаєте мене?

Стала баба й міркує: — Гм, капелюх щось як би той, і свитина та, ще й сорочка нова... Невже ж то мій страхополох? Що ж ти, — каже, — в річку провалився?

— Ні, бабо, я тільки вмився!

— Ну, як так, Яшку-Страшку, то нема тобі вже чого на грядці стояти, коноплі топтати. Ходи но до хати!

І так вона взяла собі Яшка-Страшка за приймака*.

Та бабі Варварі в хаті тепер не сидіти. Весна... І в поле треба, і на город... А тут курочка чубата вивела куряток десяток, а сороки й ворони посідали на плоті і тільки чекають, щоб баба Варвара пішла собі геть.

От і застала баба Яшка-Страшка курята пильнувати.

— Припильнуй, — каже, — то на зиму чобітки куплю.

І пішла баба в поле. Водить курочка чубата куряток по обійсті, а Яшко-Страшко очей з неї не спускає і все куряток лічить:

— Ось біленьке, і чорненьке, і те з чубком, і те з хвостиком, і те, що в кориті топилося, і те, що ніжку зломило, і ще одно, і ще одно, і ще одно, і ще одно.

Бігла селом лисичка, голодна, голодна. Побачила курят на обійсті, забігла в ворота й каже:

— Здоров, хлопче! Куряток часом не продаєш?

— Ні, не продаю, — відповідає Яшко.

— От, бачу, що й не багато їх маєш...

— Десяток, — каже Яшко-Страшко.

— А звідки ти знаєш? — питає лисичка.

— І бабуня казали, і сам полічити вмію. Ось біленьке, і чорненьке, і те з чубком, і те з хвостиком, і те, що в кориті топилося, і те, що ніжку зломило, і ще одно, і ще одно, і ще одно, і ще одно.

— А того, що там, у бур'янах, не лічиш? — хитро питає лисичка, бо там ніякого курчатка не було.

Кинувся Яшко-Страшко в бур'яни курятка шукати, а лисичка тим часом ухопила те, що найближче неї, задушила, поміж дранками в плоті випхала на дорогу та й каже:

— Ось вже й не шукай! Воно саме до гурту прибігло.

Виліз Яшко-Страшко з бур'янів і знову курята лічить:

— Ось біленьке, і чорненьке, і те з чубком, і те з хвостиком, і те, що в кориті топилося, і те, що ніжку зломило, і ще одно, і ще одно, і ще одно.

Полічив він так та й не здогадався, що на одно курятко стало менше.

А лисичка: — Ну, бувай здоров, хлопче! Жаль, що куряток не продаєш. Купила б парочку дітям на обід.

Вибігла лисичка на дорогу, підняла задушене курятко і в ліс дітям понесла.

Вернулася баба Варвара з поля й питає: — Ну, як там? Усі курята дома?

— Всі! — каже Яшко-Страшко. — Ось біленьке, і чорненьке, і те з чубком, і те з хвостиком, і те, що в кориті топилося, і те, що ніжку зломило, і ще одне, і ще...

А баба Варвара швиденько: — Одно, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять... А десяте... Десяте де? Нема! От як ти курята пильнував! Диви, одно пропало!

Пропало курятко, пропали й чобітки, що їх баба Варвара обіцяла. Та не так уже Яшкові-Страшкові тих чобіток шкода, як досадно, що його лисичка обдурила.

На другий день раненько баба в поле пішла, а Яшко-Страшко замкнув курята в сінях, а сам — у село. Побачив сороку й питає:

— Ти, сороко білобока, всюди буваєш, де й що в селі діється, знаєш. Скажи, де то мені лічити навчитися.

— А курятко даси? — сорока питає.

— Ні, не дам!

— А що даси?

— Дам тобі пиріжка, що бабуня на сніданок лишила.

— То давай!

* приймак — хлопець, якого чужі люди прийняли за рідного сина.

„МОЛОДА УКРАЇНА”

Олена Пчілка

й журнали. Щойно після революції проти царського гніту в 1905 році цар дав дозвіл на українські видання.

А жила тоді українська письменниця Олена Пчілка — мати Лесі Українки. Олена Пчілка виховала не тільки свою доньку на свідому українку, вона вирішила виховувати і тисячі українських дітей на вірних синів і дочок рідної України. Вона почала видавати перший у Києві український дитячий журнал „Молода Україна”, сама його редагувала, сама писала оповідання, сценки й вірші. Допомогала їй Леся Українка та українські письменники. Журнал існував до 1914 р.

Проминуло п'ятдесят років від часу заснування „Молодої України”, а одночасно в місяці жовтні проминуло і 25 років від дня смерті Олени Пчілки. Українські діти завжди пам'ятатимуть про свою дитячу письменницю-виховницю і редакторку, Олену Пчілку. Вона вчила українських дітей бути гордими синами й дочками козацького роду, вона вчила любови до рідного народу й рідної землі.

У цьому числі „Веселки” містимо казочку Олени Пчілки п. з. „У пригоді”. Інші писання Пчілки вмістимо в чергових числах нашого журналу.

З'їла сорока пиріжка та й каже:

Є в нас вулик чималий,
А у ньому бджілок рій.
Там чародій сидить,
То він тебе навчить.

Подякував Яшко-Страшко і пішов у село цього чародія шукати.

(Продовження буде)

Олена Пчілка

У ПРИГОДІ

(Казка за народним мотивом)

Пішов раз лев на лови і зустрів мишку. Хотів її з'їсти, вже й лапою надушив. А мишка й каже:

— Ой, леве, могутній володарю! Не їж мене, змилуйся наді мною, бідною маленькою мишкою. Я тобі за це в пригоді стану.

Засміявся лев:

— Ти мені в пригоді станеш? Якась нещасна мишка — мені, цареві над звірятами, в пригоді можеш стати? В якій же це пригоді?

— А хто може тее знати? — каже мишка. — Тільки благаю тебе, зглянься наді мною!..

Зглянувся лев, пустив мишку. Подякувала вона й побігла швиденько до своєї норки.

Коли це, за якийсь час, попався лев у тенети. Б'ється сердешний, борсається в тенетах, нічого не зробить, — ще гірше заплутується в сітку. Аж де не взялася мишка, — одну петельку перегризла, другу... як заходилась, то таку дірку в тенетах зробила, що й лев виліз.

Тоді мишка й каже:

— А що, бачиш, і я, маленька мишка, тобі в пригоді стала.

— Бачу, — каже лев, — віддячила ти мені і навчила мене. Спасибі тобі!

ДОБРЕ ВМИЛАСЯ

„А чи добре вмилася, люба доню?”
„Дуже добре, мамонько! Ось долоні,
Ось які чистенькі! Подивіться!

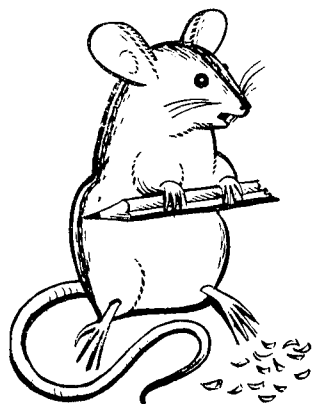
Та нема ні мила вже, ні водиці,
А в мідниці труситься піна біла,
То... умити носика я не встигла...”

Г. Ч.

ОЛІВЧИК-ЛІНИВЧИК

Ілюстрація П. Холодного

Пішов восени малий Михась у школу. Купила йому мати, щоб мав що читати, книжечку з образками. Купив йому тато, щоб мав на чому писати, зошит з лінійками. Купив йому братчик Левчик гарненький олівчик.

Став Михась щоднини в школу поспішати, бо хотів навчитися скоренько писати. А олівчик йому помагав, як знав.

Через тиждень обидва навчилися багато — пишуть: „мама, баба, дід, тато”. Вже й учитель хвалить Михася. Та цитьте — звідкись біда взялася.

Заснув Михась уночі в ліжку, на столі поклав свій олівець і книжку. Аж з кутка — шкряб, шкряб, виходить нишком довгохвоста мишка — Гризикнижка.

— Гей, Олівчику, здоров, мій пане! Що це робиш за діло препогане? Михасеві помагаєш дуже — зате він голову тобі лиш струже!

Говорила ще та й говорила, сидячи за пляшкою чорнила, аж послухав наш олівчик її мову і сказав: „Ні, не писатиму вже знову!”

А Михась нічого і не знає, ранком йде у школу, поспішає. Сів на лавку та почав писати. Пише „мама”, а виходить „тато”, пише „груші”, а виходить „сливи”... Щось Михась сьогодні нещасливий! Пише „вівці”, а виходить „кози”. Вже й течуть по Михасевім личку сльози...

— Ні, вже, мабуть, не писатиму ніколи!” І Михась з плачем побіг із школи.

І сидить Михась три дні у хаті, вже з нудьги не може їсти й спати. А книжки та зошит з лінійками припадають у куточку порохами...

Просить книжка: „Ой, олівче-друже! Та не будь такий упертий дуже!”

Каже зошит: „Сумно тут сидіти, коли в школу йдуть всі чемні діти!”

А олівчик: „Ні! Дайте ви спокій мені! Будьте тихо, шкода труду — я писати не буду!”

Аж четвертого дня братчик Левчик купив Михасеві новий олівчик. Зрадив Михась, як ніколи, вхопив зошит, книжку і побіг у школу.

А новий олівчик гарний, працюючий — знову хвалить Михася учитель. А олівчика-лінивчика в кутку кімнати мишка вже якраз кінчає догризати...

(Українська народна казка)

Ілюстрація Я. Гніздовського

Були собі дід та баба. Пішли вони у поле жито жати. На полудень вони собі взяли глечикок молока. Прийшли вони на поле, баба й каже до діда:

— Де б оце глечикок з молоком поставити нам?

— Постав, стара, цеє молочко в кущик.

Баба послухала діда і поставила в кущик. От пішли вони жати. Жнуть та й жнуть, а лисичка прибігла та й випила молочко, та голови з глечика назад не вийме. Ходить лисичка, головою крутить та й каже:

— Ну, глечику, пожартував та й буде ж уже, випусти мою головоньку! Буде ж тобі, голубчику, буде!

Не відстає глечик, хоч ти що хоч роби.

— Підожди ж, проклятий глечику, — не одстанеш, ну, так я тебе втоплю.

Побігла лисичка до річки глечика топити. Вбігла вона в річку, всунула голову в воду, — повен глечик і набрався води. Так глечик за собою в воду і лисицю потягнув.

РОЗГАДАЙМО!

1. ЗАГАДКИ

a.

В полі ріс я, колосився,
На стеблинці уродився,
А тепер мене ви ріжете
Й на здоров'я смачно їжте!

6.

**Вогню наївся,
Води напився,
На рейки став
І засвистав?**

❖❖❖

2. МАГІЧНИЙ КВАДРАТ

— — — — чорний птах
— — — — живе в воді
— — — — інакше одяг
— — — — жде того, хто провинився

3. ХРЕСТИКІВКА

[illegible]

Букви на місці хрестиків дадуть прізвище українського композитора, який зладив музику до дитячої опери „Коза Дереза”.

4. ХРЕСТИКІВКА

+	—	—	—	—	—	Улюблена пташка в Україні
+	—	—	—	—	—	Столиця однієї з держав
+	—	—	—	—	—	Держава на острові
+	—	—	—	—	—	Відомий вулкан
+	—	—	—	—	—	Риба хижак
+	—	—	—	—	—	Нафтове місто в Україні
+	—	—	—	—	—	Портове місто в Україні
+	—	—	—	—	—	Місто в Західній Україні
+	—	—	—	—	—	Штучний камінь
+	—	—	—	—	—	Місцевість в Карпатах
+	—	—	—	—	—	Один з перших слов'янських апостолів

Букви на місці хрестиків дадуть слова пошани тим, які боролися за рідний край і нарід.

5. ПОДУМАЙ!

Щоб зварити на твердо одно гусяче яйце, потрібно чотири хвилини, а скільки треба хвилин, щоб зварити чотири гусячі яйця?

6. ЗАПИТАННЯ:

Що говорить усіма мовами?

РОЗВ'ЯЗКИ ЗАГАЛОК

Розв'язки загадок, вміщених у 10-му числі „Веселки” за жовтень 1955 р.:

1. ЗАГАДКИ: а) дзвін, б) уста, очі, вуха, в) світло.
2. ЗАГАДКИ-НЕДОМОВКИ: а) цибуля, б) черепаха.
3. МАГІЧНИЙ КВАДРАТ: Безз, етер, леви, зрив.
4. ЯКА ЦЕ КНИЖКА: Гарфа Леілі.
5. ЩО ЦЕ?: вітер.
6. УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПРОПОВІДКИ:

Громада по нитці, бідному сорочка. Не все золото, що світить. Без муки нема науки. Над сиротою, Бог з жалитою. Терпи, козаче, отаманом будеш. З великої хмари малий дощ.

*
*

**ВИСЛІД ЛЬОСУВАННЯ НАГОРОД ЗА ДОБРІ РОЗ-
В'ЯЗКИ ЗАГАДОК** із 10-го числа „Веселки” за жовтень
1955 р. Правильні розв'язки прислали такі діти: Андру-
сяк Ярослав, Бойко Уляна, Вестрайхер Христина, Генник-
Березовський Степан, Дозорський Володимир Ярослав,
Мисишин Віра, Михайлишин Орест, Мітринґа Олег, Мос-
тович Аня, Пачовська Марта і Христя, Постолнюк Ірина,
Хміляр Леся.

У висліді льосування нагороду отримали: Бойко Уляна, Вестрайхер Христина, Постолук Ірина.

На нагороду призначено історичне оповідання Володи-
мира Бандурака п. н. „Козацька дитина”.

*
*

Розв'язки загадок, вміщених у листопадовому числі „Веселки”, присилати до кінця листопада ц. р. Хто правильно розв'яже всі загадки, візьме участь у льосуванні нагород. Виказ учасників льосування й виграних нагород вмістимо в числі „Веселки за грудень 1955 р.

ГАЉИН СОН

Галля спала, смачно спала,
Галля сон солодкий мала,
Що дістала шоколядку
Ще й калачика в додатку.
Аж прийшла сестричка мила,
Галочку зо сну збудила.
Галля — ве-е-е, Галля — в плач:
„Ой, пропав мій калач,
Шоколядка пропала,
Я її й не полизала . . . ”

Роляник

Авторів і видавців, які бажають, щоб їхні видання для дітей були обговорені у „Веселці”, в відділі „Що читати?”, просимо надсилати свої твори у двох примірниках на адресу Редакції „Веселки”.

„ВЕСЕЛКА”, ілюстрований журнал для української дитвири, щомісячний додаток до щоденника „Свобода”. Виходить на початку кожного місяця. Адреса Редакції й Адміністрації: „SVOBODA”, P. O. Box 346, Jersey City 3, N. J. Педагогска Колегія з членів Об’єднання Працівників Дитячої Літератури. Редакція застерігає собі право виправляти матеріали. Передруки нових творів і репродукції ілюстрацій, вміщених у „Веселці”, тільки за попередньою згодою Редакційної Колегії. Заголовки і розділові заставки роботи П. Холодного.